

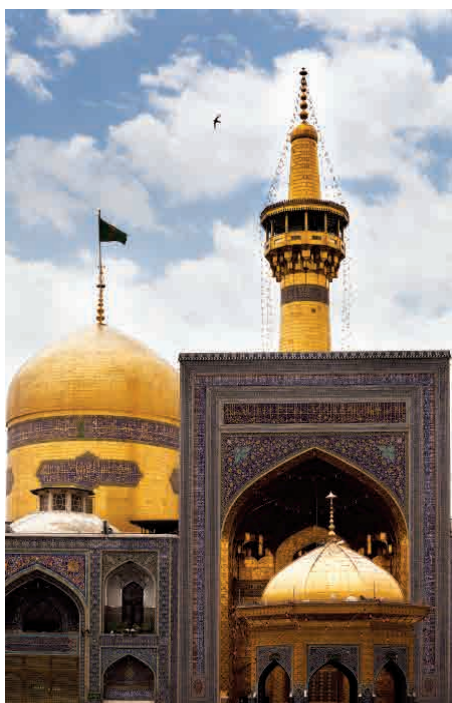
صحن عتیق ثبت کرده‌اند همواره اثر الفبای بصری یکسانی بهره گرفته است. قاب‌بندی‌های عمودی، آسمان فراخ و آبی رنگ در روز و آسمان تیره و گسترده در شب که در ارتباط با نورهای محیطی منعکس شده از ایوان طلا، شب دیگری را برای زائر ترسیم می‌کند. همچنین تلاش برای حفظ تقارن سازی‌های موجود در معماری صحن و ایوان و در انتها، بهره‌گیری اثر حداکثر عمق میدان وضوح برای دستیابی به حداکثر جزئیات در بافت از دیگر ویژگی‌های ساختاری در تصاویر ثبت شده در صحن عتیق (انقلاب) هستند. ایوان طلای صحن عتیق در سراسر زندگی روزمره شیعیان حضوری چشمگیر دارد. پوسته‌های تزئینی نصب شده بر دیوار خانه‌ها و مساجد، طرح جلد کتاب‌های دعا، تقویم‌ها و سرسیدهای سالانه و همچنین هدایا و مواد تبلیغاتی مانند تصاویر بزرگ درون شهری و... بیانگر تصویری است که از حرم مطهر رضوی به شکل مدلی مشخص ارایه شده و قوام یافته است.

روایت صادق رحمانی، عکاس سی ساله کاشمیری ساکن مشهد، اما جنس دیگری است. با کمی تأمل بر روی عکس در می‌یابیم، عکاس با عمل "بازعکاسی"^۱ از تصویری دیگر - در اینجا ایوان شرقی^۲ صحن عتیق (انقلاب) - رویکرد دیگری اثر تصویرسازی آیینی را پیش گرفته است. وضوح و میزان دقت در بازنمایی جزئیات در این عکس، پایین است و با آنچه پیشتر به‌عنوان وجود الفبای بصری در شکل مرسوم عکاسی آیینی مذهبی اشاره شد، متفاوت است. در دل آسمان این بار غیرشفاف و غیردرخشانده حرم مطهر، دست‌نوشته‌هایی

«ایوان شرقی» به روایت دیگر

نگاهی به عکس صادق رحمانی؛
برگزیده دومین جشنواره ملی عکس مشهد

مصطفی پیوندی

از میان تصاویری که در گذر ایام و اثر پس‌گام‌های عکاسان آیینی و در ادامه این سال‌ها، دوربین‌های حاضر در تلفن‌های همراه گردشگران مذهبی به‌عنوان نماد تجسمی بارگاه منور علی‌بن‌موسی‌الرضا(ع) به ثبت رسیده است، تصویری از ایوان طلا^۱ به همراه گنبد و گلدسته نشسته در صحن عتیق (انقلاب)^۲ است که بیشترین حضور و یاد را در اذهان خرائران امام هشتم به خود اختصاص می‌دهد. وجود تناسبی بی‌نظیر میان گنبد و گلدسته در پس ایوان طلا از زاویه ناظر ایستاده در صحن عتیق، با تشدید حس بندگی در زائر و در نتیجه آن ایجاد تزکیه نفس در عاشق؛ باعث ماندگاری تصاویر بی‌شمار در ذهن زائران شده است. تصاویری که دوربین‌های عکاسان مذهبی از ایوان طلا در ضلع جنوبی

* عکاس مستند

peyvandi_1986@yahoo.com

را دارند، نیاز به وجود مبلغ مذهبی مسلط به سازوکار رسانه بیش از پیش احساس می‌شود. صادق رحمانی به آسانی درک مخاطب از ارتباط با دین و جاری بودن شریعت در زندگی انسان را به سطحی بالاتر و البته، متعالی‌تر رهنمون می‌سازد. عکاس با دوری جستن از شیوه‌های تبلیغاتی کدگذاری شده و نظام مند، فارغ از تصویرسازی‌های تزیینی و عناصر تکرار شونده، با چنگ انداختن به "ذات خریست دینی این مردم" تبدیل به آینه‌ای تمام قد می‌شود برای نمایش صادقانه حرکت زلال دین در میان توده مردم.

حضور دارند که نشان‌دهنده شماره‌های تلفن مکان و اشخاص متفاوت است. از شماره تلفن آشپزخانه گرفته تا نام فردی که نگارنده دست‌کم برای یادآوری خود از عبارت "جواد دوست مهدی" در ذیل شماره استفاده کرده است. از نحوه نوشتن زاویه‌دار خطوط و حضور متراکم شماره‌ها و نام اشخاص در کنار هم، می‌توان حدس زد که همواره در نوشتن آن‌ها عجله وجود داشته است. گویی در پی نبود کاغذ برای نوشتن، نگارنده از تصویر حرم استفاده کرده است. در سمت راست قاب، نشانه‌هایی از وجود چسب نواری شاید در گذشته، مشاهده می‌شود. سقاخانه طلا در پایین قاب به شکلی برش خورده که گویا بر جدا ساختن این تصویر از خارج قاب تأکید دارد. این عکس می‌تواند برش تصویری از میان یک کتاب سال‌شمار یا یک تقویم دیواری باشد. آنچه مشخص است این است که تصویر فوق با توجه به برخورداری از رنگ‌های غیر شفاف، نمی‌تواند به‌عنوان مثال، عکسی بزرگ و دیواری باشد. بررسی اندازه و نسبت حروف با دیگر عناصر حاضر در فضای تصویر، بر این استدلال که عکاس تصویر را از میان کتابچه‌های کوچک و یا آویزی دیواری انتخاب کرده است، تأکید می‌کند. رحمانی با هوشمندی و بهره‌گیری از طنزهای همیشگی اقوام جنوبی خراسان، فضای اطراف تصویر را حذف کرده است. این تمهید ساختاری، دو نتیجه کلیدی را برای عکس در پی دارد. نخست آن که با حذف جهان خارج از قاب، "ماهیت وجودی و مکانی تصویر به عکس درآمده" همچنان در ابهام می‌ماند. نکته مهم‌تر آن که عکاس با حذف جهان خارج از قاب، ماهیت ترکیب‌بندی بصری خود را به همان مؤلفه‌های آشنا و از پیش تعیین شده کاملاً نزدیک می‌کند. شکل تجسمی عکس صادق رحمانی فارغ از خرق عادت هایش، کاملاً شانه به شانه تصاویر مرسوم از بارگاه ملکوتی امام هشتم حرکت می‌کند، اما در لحظه بعد مسیر خود را تغییر می‌دهد.

امروزه شیوه‌های تبلیغ مذهبی ادیان توحیدی همواره میل به یافتن "تک روایتی" مشخص و پایدار دارند. آنجا که با به دست دادن الگویی مشخص و تک بعدی، خواسته یا ناخواسته، در ذهن رهروان مذهبی اثر دین ترجمه‌ای غیرمنعطف و ثابت تصویر می‌کنند. شایسته است مبلغان توانمند مذهبی، با استفاده از بیشترین ظرفیت‌های ارشادی ادیان توحیدی، در اینجا شریعت اسلام، با استفاده حداکثری از انعطاف ذاتی دین، به‌گونه‌ای عمل کرده که هم خریستی اجتماعی مردم با کلان مفهوم دین گسترش یابد تا رسیدن به آرمان همیشگی انبیای الهی که همانا شکل‌گیری جامعه‌ای مبتنی بر ماهیت دین و حاکمیت خداوند بر زمین است، محقق شود. در این روزگار نقش رسانه‌های تجسمی به‌عنوان ابزاری قدرتمند و نافذ در حوزه تبلیغات مذهبی بیش از هر زمان دیگری واجد اهمیت و مستلزم توجه است. در روزگاری که رسانه‌های جمعی با بهره‌گیری از شیوه‌های نوین تبلیغات سعی در همگام کردن هرچه بیشتر مخاطبان با اهداف خود

پانویس:

- ۱) ایوان جنوبی یا ایوان طلا، در ضلع جنوبی صحن عتیق (انقلاب) است. نادرشاه افشار سطح ایوان را در سال ۱۱۴۵ طلاکاری کرده است. ایوان طلا، ایوان نادری هم خوانده می‌شود.
- ۲) صحن عتیق: اولین صحن حرم مطهر که در قسمت شمالی حرم واقع است. صحن عتیق (کهنه) اثر یادگارهای دوره سلطان حسین بایقرا (۸۷۵ - ۹۱۲ هـ.ق) است که به کوشش امیرعلی شیرنوایی ساخته شده است. صحن عتیق، امروزه با نام "انقلاب" خوانده می‌شود.
- ۳) Rephotography
- ۴) ایوان شرقی: در ضلع شرقی صحن عتیق (انقلاب) واقع شده است. نقاره خانه در بالای ایوان شرقی قرار دارد.